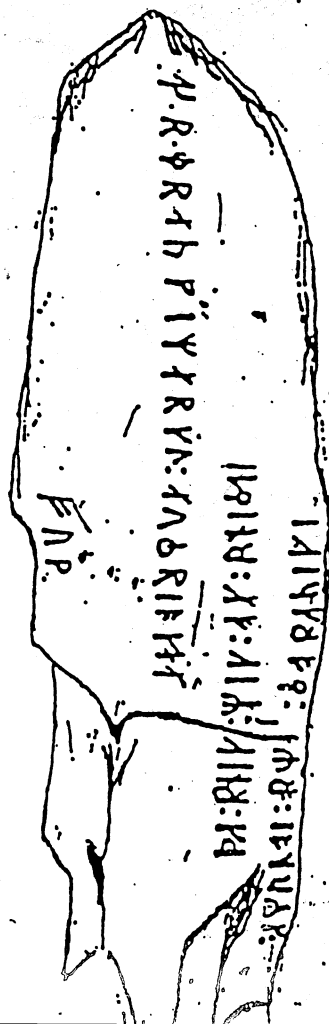
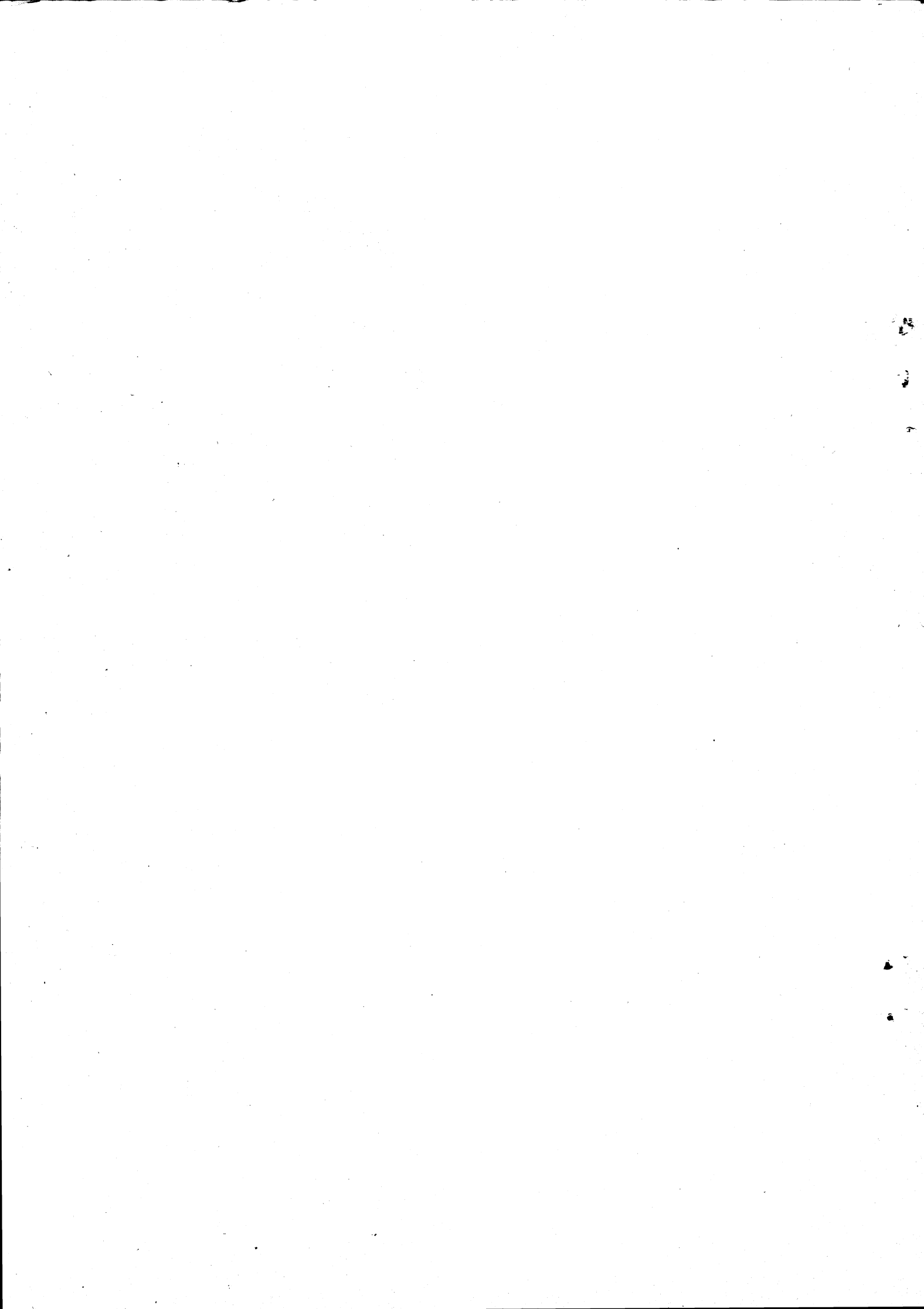

Medlemsblad for
Hingerike Slektshistorie-lag

Nr. 1-2009

Årgang 19.

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag
10. årgang.

Redaksjon:

Eigil Elsrud
Sten Høyendahl
Frank Otterbech
Thorleif Solberg
Ole E. Yttri

Innholdsfortegnelse:

Side	
02	Nekrolog over Olaug R. Solberg
03	Ang. utgivelse av Diplomatarium for Ringerike
03	En anmodning til alle medlemmer av Ringerike Slektshistorielag
04	Sten Høyendahl: Frans Jonsen Skøyen i Haug og Jon Tanberg i Norderhov
10	Eigil Elsrud: En anekdote fra Harald Sørum til lærer og kirkesanger i Vikar og Nes i Ådalen, Erik Nilsen Vikar og hans barn.
13	Eigil Elsrud: 284 Nordhaga i Ådal.
17	Tom Larsen: Fængslede fra Ringerike, del 3.
25	Sten Høyendahl: Odelsjordeboken 1641 - rettlser og presiseringer.
26	Jahn Wilhelm Berg: Johan Herman Severin Fougner fra i Hole.
28	Frank Otterbech: Elever ved "Den høyere skolen i Hønefoss".
34	Sten høyendahl: Da Bent finne ble æresskjelt av Margrete Mule.
36	Nils Elsrud: Smeden og husmannsønnen Lars Hansen og hans etterslekt på Ringerike.
43	Sten Høyendahl: Båtsmannsskatten 1636 for Ringerike
46	Sten høyendahl Diplomer i Norderhov prestearkiv
68	Årsberetning for Ringerike Slektshistorielag, 2008
69	Årsregnskap for Ringerike Slektshistorielag, 2008.

Olaug Ragnhild Solberg til minne.

Vår kjære kasserer i Ringerike Slektshistorielag, Olaug Solberg døde brått og uventet på Ringerike Sykehus mandag 2. mars. Hun ble vel 80 år gammel. Vi har mistet en kjær venn som alltid var blid og hyggelig. Flere ganger i året gjennom 18 år har slektshistorielagets redaksjonskomite for "Hringariki" hatt møter på Vågård. Det var hver gang en opplevelse å komme til henne og Thorleif, som er leder for komiteen. Alltid fikk vi gode smørbrød, kaffe og kaker. Ved alle slektshistorielagets foredragsmøter var Olaug og andre styremedlemmer med og ordnet kaffe og kaker.

Olaug vokste opp på Jevnaker. Hun tok eksamen artium i 1948. Hun tok deretter lærervikariat, bl. a. på Bjonskogen skole. Etter endt handelsutdannelse fikk hun jobb som sekretær på Follum Fabrikker. Hun giftet seg med sin Thorleif, og de bodde ett år i Vestfold før de flyttet tilbake til Ringerike. De fikk tre barn og ti barnebarn. Olaug var aktiv på mange områder, hun var i byggekomiteen da Ullerål kirke skulle bygges, hun drev vevkurs i Bygdekvinnelaget og hun likte å gå i teater. Som Ringerike Slektshistorielags kasserer i mer enn 20 år var hun særdeles dyktig.

Olaug etterlater seg et stort tomrom. Våre tanker går til Thorleif og barn, svigerbarn og barnebarn.

Bokutgivelse av Diplomatarium Norvegicum fra Ringerike, oversatt til dagens norsk.

Diplomatarium Norvegicum inneholder omlag 20 000 middelalderbrev eller diplomer fra 1100 tallet til ca 1570. Professor Eyvind Fjeld Halvorsen har gjennom et langt forskerliv samlet diplomene fra Ringerike, ialt 221 brev, og oversatt 168 av dem til moderne norsk. Dette sitt store arbeid har han gitt til Ringerike Slektshistorielag. De resterende 53 brev har slektshistorielaget bekostet oversatt. Dette arbeidet er utført av en mastergrad-student, og professor Magnus Rindal har kvalitetssikret oversettelsen.

Ringerike Slektshistorielag planlegger å utgi det hele i bokform til høsten. Bjørn Geirr Harsson har tatt på seg oppgaven som prosjektleder. Han skal også lage et personnavn- og stedsnavnregister. Vi arbeider også med å skaffe gamle bilder av aktuelle gårder. (En stor del av gårdene på Ringerike er nevnt i disse diplomene).

Selv om begge professorer, prosjektleder og slekthistorielagets medlemmer arbeider gratis, vil utgivelsen av en slik bok koste endel penger, godt over 100 000 kr. Vi håper på økonomisk støtte fra institusjoner på Ringerike. Men er det noen av våre medlemmer som ønsker å bidra økonomisk, er vi naturligvis glade for det. Kontoen til bokprosjektet: Middelalderbrev fra Ringerike er: 2280 3357 599.

Det er en viktig oppgave å få publisert middelalderbrevene fra Ringerike. Det er også en oppgave som få slektshistorielag i Norge hittil har tatt på seg. Tore H. Vigerust sier:

En slik kildeutgivelse vil for all fremtid være til uvurdelig hjelp for alle som er interessert i Ringerikes historie, det være seg for forvaltningen, forskning, hobbyformål eller skolebruk. Et diplomatarium vil kunne heve Ringerike-forskningen og det lokalhistoriske arbeid opp på et høyere nivå og øke interessen for videre arbeid.

Til alle medlemmer i Ringerike Slektshistorielag

For å nå ut med meldinger/forandringer på kort varsel ved eventuell sykdom av foredragsholdere etc., ønsker laget å ha e-postadresse til alle medlemmer.

Vennligst send en e-post med navn, adresse og tlf.nr. til Tom Larsen (sekretær).

E-POST: tom17@online.no

Adresse: Tom Larsen, Frognerveien 20 A, 0263 Oslo.

Tom Larsen

Frans Jonsen Skøyen i Haug og Jon Tanberg i Norderhov

av Sten Høyendahl

I forrige nummer av Hringariki er det berettet om hvordan seglet til Frans Jonsen på Skøyen i Haug er blitt feiltolket.¹ Frans Jonsens egen person har vi ikke visst stort om. På 1500- og første halvdel av 1600-tallet var mannsnavnet Frans lite gangbart blant norske bønder.² Leilendingen Frans Skøyen var da også den eneste med dette navnet på Ringerike før den kondisjonerte Frans Nielsson dukket opp i 1650-årene, men han var sønn av en lagmann i Christiania. Når vi så i 1664 hører om den for lengst avdøde Aase Fransdatter som hadde odelsrett til Kletteløkka i Haug, må vi anse det som overveiende sannsynlig at hun var Frans Skøyens datter. Aases bestefar oppgis å være Jon Tanberg i Norderhov, og det stemmer med Frans' farsnavn.

På tinget

Anders Jørnsen på Ton i Haug hadde 15. juni 1664 stevnet Mette, enken etter fogd Johan Schnell, til tinget på Tanberg for å høre vitneprov.³ Bakgrunnen for dette var nok at Nils Johansen fra Kville sogn i Båhuslen nylig hadde hevdet å ha bygselen over 6 lispund i ødegården Klette i Haug, men Anders Ton hadde svart at han hadde bygselbrev fra Christen Michelsson.⁴

Aase Olsdatter vitnet om at *di Tanberg folchet* hadde pantsatt Kletteløkka til hennes far, og hun hadde ikke kjenneksp til at hun eller hennes foreldre eide noe her. Ludvig Ulltveit var innstevnet som vitne, da det ble sagt at han hadde gitt brevet om Kletteløkka til Johan Schnell, men han hevdet at han selv hverken eide odel eller pant her. Brevet var dessuten utstedt mot hans vilje, ettersom han ikke hadde fått vederlag for godset.

Ragnhild Haakensdatter, som sa seg 60 år gammel, fortalte at Kletteløkka var rette odel til hennes mor, Aase Fransdatter, og at hennes bestefar Jon Tanberg hadde pantet dette godset bort til Sebjørn Bjørnstad for 7 daler eller en hest. Med "hennes" bestefar mente hun åpenbart Aase Fransdatters bestefar - noe annet vil kronologisk være usannsynlig. Anders Ton var gitt fullmakt til å innløse godset, men Ragnhild hadde foreløpig ikke fått penger. Rønnaug Haakensdatter, utvilsomt Ragnhilds søster, vitnet om det samme. Aase Fransdatter var etter alt å dømme datter av Frans Jonsen Skøyen, og hennes bestefar, Jon Tanberg, var uten tvil far til Frans.

Eiendomsforholdene var uklare, men kort etter må det ha kommet til enighet om disse. På tinget 15. juni 1665 lot Anders Ton lese opp et kjøpebrev på Kletteløkka, utstedt 20. august 1664 på Hønen av Eilev Torstensen Tanberg, Jon Simensen Hønen i Ullerål, Ragnhild Grønvoll og Rønnaug Hval. Kjøperens navn er ikke nevnt, men det var utvilsomt Anders Ton selv.⁵ Ragn-

¹ Solberg og Høyendahl (2008), s. 74.

² Jeg har ikke sett navnet Frans i de tidligste skattematene på 1600-tallet for nabosognene til Ringerike, og i svært liten grad for manntallene 1664/66. Noen systematisk gjennomgåelse av disse listene og manntallene har jeg ikke foretatt.

³ Statsarkivet i Kongsberg (SAK), Ringerike og Hallingdal sorenskriveri (RH sskr), tingbok 5, fol. 47.

⁴ *ibid.*, fol. 42B.

⁵ *ibid.*, tingbok 6, fol. 31B.

hild Grønvoll og Rønnaug Hval er åpenbart identisk med de to søstrene som hadde vitnet på tinget kort tid i forveien, oldebarna til den opprinnelige eieren Jon Tanberg.

I en tvistesak fra 1681 blir det opplyst at Nils Johansen Gedde 1. mai 1664 hadde utstedt bygselseddel på ødegården Klette til Svend Jensen Søre Setrang, og 1. september samme år til lagmann Jørgen Philipssøn.⁶ Striden på tinget mellom Anders Ton og Nils Johansen kan se ut til å skyldes forveksling mellom Klette ødegård og Kletteløkka. Nils var utvilsomt sønn av Johan Lucianus Jensen Gedde (Gädda), sogneprest i Kville i Båhuslen, som døde i 1662.⁷ I 1647 var herr Johan på Kville bygselrådlig i Søhol i Hole (2 ½ skippund) og i Bråk⁸ i Norderhov (1 ½ skippund), mens han også hadde en part på 5 lispund i Skogstad i Haug.⁹ I tillegg var han bygselrådlig i en av Vinsvoll-gårdene i Øvre Eiker (1 skippund).¹⁰

Jon Tanberg og hans etterkommere

Ragnhild Haakensdatter hadde forklart at Jon Tanberg hadde pantet bort Kletteløkka til Sebjørn Bjørnstad. Jon Tanberg kan bare sees én gang i samtidig kildemateriale, i et diplom av 28. februar 1573 i Norderhov prestearkiv der han opptrer som lagrettemann.¹¹ Han står først av de seks lagrettemennene, noe som kan innebære høy status i lokalsamfunnet.

Det er to Tanberg-gårder i Norderhov, og i 1575 finner vi Anders Tanberg som lagrettemann.¹² Jon og Anders brukte åpenbart hver sin Tanberg-gård i 1570-årene. I 1590 finner vi Solve og Torsten Tanberg som lagrettemenn i samme sak.¹³ Solve Tanberg forseglet i 1591 ringerikingenes hyllingsbrev til Christian IV, og vi ser av seglet at hans farsnavn var Ellingsen.¹⁴ Torsten Tanberg var lensmann i 1594.¹⁵ Han brukte sin gård fram til 1612,¹⁶ da sønnen Eilev Torstensen overtok. Deres gård kan dermed identifiseres som Vestre Tanberg, mens Solve Ellingsen brukte Østre Tanberg. I 1653 vitnet gamle Mari Alme om at Torsten Tanberg 38 år tidligere hadde utredet grensene mellom Egge og Nærstad i Ullerål for hennes avdøde ektemann.¹⁷

I 1610 forseglet Torsten Tanberg allmuens hyllingsbrev til prins Christian, og vi ser at hans farsnavn var Jonsen.¹⁸ Jon var på denne tiden ett av de vanligste navnene i Norge, men i

⁶ SAK, RH sskr, tingbok 24, fol. 86.

⁷ Jørgen Tolleson omtaler den båhuslenske presteslekten Gedde (Gädda) i Kville og Naverstad i det svenske Anbytarforum, og viser til at både far og farfar til Johan Lucianus Jensen Gedde var sogneprester på Kville. Hans kilde er Axel Emanuel Holmbergs bok *Bohusläns historia och beskrifning*.

⁸ Herr Olof Eriksson i Kville i Båhuslen hadde 24. februar 1699 innstevnet Halvor Bråk om ti års resterende landskyld i Bråk, jf SAK, RH sskr, tingbok 34, fol. 220B. Halvor Bråk framviste på neste ting, 10. mars, sin festeseddel fra 1669 utstedt av den bygselrådige Nils Johansen, bror til herr Olofs hustru, jf *ibid.*, fol. 222B. Saken kan leses i detalj i Thorleif Solbergs tingbokavskrift fra 1699, som har utdrag fra flere tingbøker.

⁹ *Skattematrikkelen 1647*, Buskerud, s. 12, 23, 20.

¹⁰ *ibid.*, s. 85.

¹¹ Riksarkivet (NRA), Oslo bispestol, Norderhov prestearkiv, diplom av 28. febr. 1573, Norderhov, orig. på papir med merker etter seks papirsegl.

¹² SAK, Norderhov prestearkiv, diplom av 4. des. 1575, vidisse, orig. på folioark med to papirsegl, med inntatt brev av 17. sept. 1575, Norderhov.

¹³ *ibid.*, diplom av 28. mars 1653, Gussgarden i Norderhov, orig. på papir med merker etter syv papirsegl, inntatt hjemtingsdom av 20. des. 1590, Haug kirkegård i Norderhov.

¹⁴ NRA, Kongehuset og rigets arkiv (KRA), Christian IVs hylling, fullmakt av 12. april 1591 fra allmuen på Ringerike. Seglavgtegning i Kjeldeskriftavdelingen (KSA).

¹⁵ NRA, Stattholderarkivet, D X, ymse pakkesaker, pk 1.

¹⁶ NRA, RK, lensregnskap Akershus (Irskp Akh.) len, Hadelands fogderi, legg 31.2, landskatt mikkelsmess 1612.

¹⁷ SAK, RH sskr, tingbok 1, fol. 49.

¹⁸ NRA, KRA, prins Christians hylling, fullmakt av 14. mai 1610 fra allmuen på Ringerike. Seglavgtegning i KSA.